

cleaire cellen in aantal toegenomen. Vrij zelden is het aantal eosinophile cellen groot en ongeveer even zeldzaam schijnt lymphocytose te zijn.

Enkele malen vindt men het aantal leucocyten verkleind, leukopenie.

Voorals er cachexie is worden deze veranderingen in het bloed gevonden. Dan pleegt ook het haemoglobinegehalte van de roode bloedcellen verminderd te zijn en kunnen deze meer veranderingen vertoonen, bijv. van grootte en van vorm; dan kunnen zij ook kernen bevatten.

De armoede van de roode bloedcellen aan haemoglobine wordt somtijds gevonden, als het bloed verder onveranderd schijnt te wezen, zelfs ook als er nog geen cachexie bestaat, maar ontbreekt ook enkele malen als de krachten van de lijders reeds gebroken zijn.

De leucocytose, en in het bijzonder de polynucleose, is een bruikbaar diagnosticum; velen zijn geneigd aan de armoede der roode cellen aan haemoglobine een bijzonder groote diagnostische waarde toe te kennen.

Ik heb u verzocht enkele blikken te slaan in het uitgestrekte gebied dat mij geopend was. De keuze was moeilijk: moge men mij daarover niet te hard vallen! Moge „de bedachtzaamheid over ons de wacht houden en de verstandigheid ons behoeden, tot een teeken, dat de wijsheid in ons hart gekomen is en de wetenschap voor onze ziel liefelijk is.”

Uit de kliniek van Prof. S. MENDES DA COSTA.

**DE RESULTATEN DER
BEHANDELING VAN LUPUS VULGARIS MET HET TOESTEL
VAN „LORTET EN GENOUD”,**

DOOR

Prof. S. MENDES DA COSTA en J. F. M. HAMMACHER.

Toen FINSEN's behandeling van lupus vulgaris met geconcentreerde chemische stralen te Kopenhagen veel betere uitkomsten bleek te geven dan eenige andere behandeling dier ziekte ooit had opgeleverd, werd de behoefte sterk gevoeld om ook elders lijders aan deze chronische, verminkende en lastig te genezen huidziekte van de uitvinding van FINSEN profijt te doen trekken. Dat was echter niet gemakkelijk, want er zijn groote kosten aan de behandeling verbonden. Het instrumentarium met de daarbij behoorende inrichting neemt veel ruimte in en is zeer duur. Het grootste bezwaar vormt echter het groote electriciteitsverbruik, want de te bezigen booglamp is

60—80 Ampères sterk. Indien men een groot deel der kosten op rekening der in behandeling zijnde patiënten zou kunnen stellen, dan zouden de financiële bezwaren minder beteekenen; daar echter lupuslijders met geringe uitzonderingen tot de minvermogende klasse behooren, schrikt men voor de groote uitgaven terug.

Tot op heden bestaat dan ook slechts in de grootste klinieken gelegenheid tot toepassing der phototherapie volgens FINSSEN, en door philanthropie kwamen ook in enkele kleinere plaatsen „FINSSEN-instituten” tot stand.

Onder deze omstandigheden heeft men naar meer eenvoudige en minder-electriciteit-verbruikende-lichtmethoden gezocht en als gevolg daarvan kwamen een aantal lampen in gebruik, die door de uitvinders en anderen met min of meer warmte werden aanbevolen.

Den 4den Februari 1901 publiceerden de Lyonsche geleerden LORTET en GENOUD hun uitvinding, een toestel met matig sterke booglamp 1). Het licht werd niet gecondenseerd, maar zeer nabij de te behandelen huid gebracht, hetgeen door tusschenvoeging van een afkoelbaren compressor mogelijk was.

Als voordeel van dit toestel tegenover het FINSSEN-apparaat zou volgens de uitvinders nog gelden de kortere duur der belichting ter verkrijging van gelijk effect en derhalve ook minder tijd- en electriciteitsverlies. Ook Dr. GASTOU, Dr. LEREDDE en Dr. LEBON die de behandeling te Lyon gevolgd hadden, spraken zich gunstig uit over de „Fransche” verandering van het instrumentarium.

De statistieken waren in het begin weinig objectief, maar dat kon nog niet anders bij de korte ondervinding die men had. LORTET die 20 zieken behandelde sprak van overtuigende resultaten wat de werkzaamheid en duur der behandeling betreft. De chemische werking was sterker dan bij de lamp van FINSSEN. Bij sommige patiënten was reeds in enkele minuten een blaas gevormd en daar men de werkzaamheid evenredig aan de reactie veronderstelde, koesterde men de beste verwachtingen.

Verleid door de betrekkelijk lage kosten en in de hoop de lupuspatiënten te kunnen dienstig zijn, werd in December 1901 op aanvraag van een van ons (MENDES DA COSTA) een toestel van „LORTET en GENOUD” op de afdeling voor huidziekten in het Binnen-Gasthuis geplaatst en in gebruik genomen. Het resultaat der behandeling was ontmoedigend. Van het begin af bleek dat er geen verbetering optrad, zelfs niet na de sterkste reacties, later zou duidelijk worden dat ons vermoeden, nl. dat er wel sterke oppervlaktewerking maar geen dieptewerking plaats vond, juist was.

In het begin konden slechts enkele patiënten geregeld behandeld worden, daar geoefend en vertrouwd personeel ontbrak om de behandeling te leiden.

1) Voor beschrijving zie *Ned. Tijdschr. voor Geneesk.*, 1902. Dl. I. blz. 1356.

Een van ons (HAMMACHER) heeft zich toen beschikbaar gesteld om gedurende eenigen tijd de leiding der behandeling op zich te nemen, zoodat wij er voor kunnen instaan, dat de behandeling juist zoo is geschied als door de uitvinders van het toestel werd voorgeschreven.

Alvorens de resultaten mede te deelen zij nog vermeld dat de lamp van LORTET en GENOUD een electrischen stroom gebruikt van ongeveer 50 Volt en 12 Ampères.

Daar nog steeds voorstanders der methode gevonden worden wenschen wij van elk der elf behandelde gevallen van lupus vulgaris afzonderlijk te gewagen.

's Zondags werd niet behandeld.

I. Meisje, 13 jaar, kreeg op haar 4de jaar de aandoening in het gezicht, sedert dien tijd werd zij afwisselend behandeld met zalf, excisies, excochleatie, PAQUELIN, enz.

Toen zij den 16den Dec. 1901 phototherapeutisch zou worden behandeld was de status praesens: lupus van beide wangen en lippen, neus grootendeels verwoest, anderdeels met litteekenachtige huid, de neusgaten vernauwd, slechts één efflorescentie rechts op den neus, de wangen diffuus lupeus geïnfiltréerd, op beide een vlak ulcus. De bovenlip is litteekenachtig atrophisch; de onderlip vertoont lupus hypertrophicus; ook het mondslijmvlies is aangetast. Patiënte is van 16 Dec. 1901 tot Aug. 1902 onafgebroken dagelijks 15—20 minuten op verschillende plaatsen belicht, waarbij telkens een sterke reactie volgde.

In Aug. werd de behandeling afgebroken, omdat in het geheel geen vooruitgang werd opgemerkt.

II. Meisje, 21 jaar, op haar 13de jaar kreeg zij lupus van den neus die afwisselend behandeld is met excochleatie, PAQUELIN en zalf, hetgeen echter geen voldoende verbetering bracht. Ook zij kwam op 16 Dec. „voor de lamp” en de status praesens was toen dat de weeke deelen van de neuspunt grootendeels verdwenen zijn. De rand van den linker neusvleugel vertoont twee lupusknobbeltjes in een hyperaemische omgeving, op den rechter vleugel een erwtgrootte met pustel bedekte efflorescentie. De slijmvliesen zijn vrij.

Patiënte is tot half Juni dagelijks 15—20 minuten behandeld. De toestand verbeterde schijnbaar in den beginne iets, doordat de knobbeltjes tengevolge van de reactieve hyperaemie in het omgevende weefsel minder zichtbaar waren, maar later bleef de toestand volkomen onveranderd, zoodat ook hier de lichtbehandeling werd afgebroken, zonder eenige verbetering te hebben gebracht.

III. Meisje, 9 jaar, begin der huidaandoening in het gezicht op 4-jarigen leeftijd. Zij werd eerst geëxcochleëerd, nogmaals in 1898. In 1899 werd patiënte met 33 pCt. kali behandeld en nabehandeld met acid. lacticum, vervolgens zalfbehandeling. In 1900 werd zij eenige malen met PAQUELIN gecauteriseerd en bestreken met kaliloog. Van 21 Dec. 1901 af werd zij met de lamp behandeld, terwijl de status praesens op dien datum was: de neus is zoo goed als verdwenen op beide lippen heeft zij lupus hypertrophicus

beide wangen zijn diffuus geïnfiltréerd met vlakke ulcera. Het mondslijmvlies is aangetast.

Zij werd dagelijks 15—20 minuten belicht, doch zonder het minste resultaat, daarom werd half Maart de behandeling afgebroken.

IV. Man, 54 jaar, is op 48-jarigen leeftijd gaan lijden aan lupus vulgaris van het gezicht en van het mond- en neusslijmvlies. De behandeling was achtereenvolgens, aanstipping met jodiumtinct., inwendig Hg. en joodkalium, subcutane injectie met tuberculine, uitkrabbing opgevolgd door aanstipping met acid. lacticum. Van 19 Juni tot 15 October 1901 onderging hij de lichtbehandeling bij Prof. FINSEN te Kopenhagen, en kort daarna werd hij met PAQUELIN en Lugol nabehandeld. Toen patiënt in het begin van Januari 1902 hier phototherapeutisch zou behandeld worden was de status praesens. Gedissemineerde efflorescenties op wangen, neus en lippen; ook het neus- en mondslijmvlies aangetast; het palatum durum ongeveer in het midden geperforeerd.

Patiënt werd van begin Januari 1902 tot 1 Mei 1902 dagelijks 15—20 minuten belicht, telkens verschillende plaatsen van het gezicht. De reactie was wél zoo sterk als bij de zittingen in Kopenhagen. Sedert 1 Mei werd één bepaalde plek van zijn wang 14 dagen achtereen telkens 20 minuten behandeld. Hevige reactie met secundaire infectie (ettering) was het gevolg. Vervolgens werd een plek op de linker zijde van den neus in behandeling genomen, eveneens gedurende 14 dagen, met hetzelfde resultaat; daarna werd de linker mondhoek op gelijke wijze gedurende een maand behandeld, doch ook zonder succes.

Conclusie. De toestand is eer verergerd dan verbeterd.

V. Vrouw, 53 jaar. Het begin der ziekte was 15 jaar geleden op den neus. Eenige malen werd de lupus weggebrand.

Toen zij belicht zou worden was de status praesens: Lupus vulgaris als een band over den neus, uitlopende op beide wangen in een ronde plek die rechts iets hooger ligt dan links. De genoemde aangetaste huidstrook is niet continu geïnfiltréerd, doch bezaaid met op zich zelf staande knobbeltjes. Het linker oorlelletje is geheel geïnfiltréerd, en er zijn een paar kleine efflorescenties vlak bij het oor op de linker wang.

Patiënte is half April 1902 voor het eerst belicht. De reactie was dadelijk zeer sterk, zoodat telkens een andere plek in behandeling moest worden genomen. Sedert Mei 1902 werd echter de belichting van één bepaalde plaats langer voortgezet en ten slotte is een bepaalde plek op de linkerwang gedurende 3 maanden dagelijks behandeld met het gevolg dat de reactie ten slotte uitbleef of zeer gering was. De behandeling duurde gemiddeld 15 minuten. Het resultaat was, dat het geheel misschien iets vlakker was, doch geen enkel knobbeltje verdween.

VI. Meisje, 13 jaar, kreeg op haar 10de jaar een lupusknobbeltje op de linkerwang, dat steeds grooter werd. De aandoening werd eerst behandeld met zalf, later uitgekraasd en als nabehandeling aangestipt met acid. lacticum.

De status praesens was in April 1902: Op de linkerwang is een rond

rijksdaalder-groot litteeken in welks rand hier en daar nog afzonderlijke lupusknobbeltjes zijn waar te nemen. Ongeveer 1½ cM. verwijderd van den neus op de linkerwang is een lupus infiltraat ter grootte van een dubbeltje.

Patiënte werd den 28sten April 1902 voor het eerst belicht en tot op heden, dus gedurende 9 maanden, dagelijks ongeveer 15 minuten behandeld, doch zonder het minste succes. Zij kreeg ten gevolge van de belichting een necrose van het litteekenweefsel, die uiterst moeilijk en langzaam genas.

Conclusie. De belichting bracht geen verbetering.

VII. Man, 24 jaar, kreeg op zijn 4de jaar een lupusknobbeltje rechts in den hals, dat zich naar alle kanten begon uit te breiden, terwijl ook op andere plaatsen in den hals en in het gezicht knobbeltjes ontstonden en samenvloeiden.

In Mei 1902 was de status praesens: Het geheele gezicht behalve het voorhoofd en de oogleden, als mede de geheele hals zijn continu geïnfiltreerd en met korsten bedekt, op den rug zijn hier en daar plekken van verschillende grootte, de huid der rechter knie is ook geheel aangetast. Het slijmvlies van de bovenlip vertoont hier en daar kleine efflorescenties.

Patiënt werd 25 Mei 1902 in de lichtbehandeling opgenomen en dagelijks 30—45 minuten behandeld op den rand der aandoening in het gezicht.

De lichtbehandeling bracht hier in eenige maanden niet de minste verbetering teweeg.

VIII. Vrouw, 32 jaar, wordt sedert haar 12de jaar door lupus in het gelaat gekweld. Zij werd er voor behandeld met allerlei pleisters en zalven, met het gevolg dat in het midden van het infiltraat zich een klein litteeken heeft gevormd. De status praesens in Juni 1902 is: op de linkerwang ter hoogte van het oorleltje bevindt zich een plek lupusweefsel van drie vingers breedte, die zich naar onder voortzet, om den kaakrand heen slaat en zich nog ongeveer 2 cM. op de inframandibulairstreek uitstrekt. In het midden van de plek bevindt zich een litteeken.

Sedert 9 Juni werd patiënte dagelijks ongeveer 15 minuten belicht en wel voortdurend op dezelfde plaats, nl. de hoek het dichtst bij het oor. In het begin trad een heftige reactie op, later werden de reacties geringer. Van af 15 October werd toen die plek 3-maal 's weeks een uur lang belicht, de reactie werd daardoor niet veel heviger. Op dezelfde manier wordt zij ook nu nog behandeld.

Daargelaten een iets vlakker worden van het infiltraat is geen verandering in den toestand waar te nemen.

IX. Vrouw, 45 jaar, heeft reeds gedurende 40 jaar een lupusplek op haar rechterwang. Zij is daarvoor behandeld met PAQUELIN en allerlei zalven doch zonder veel succes. Toen zij onder onze behandeling kwam was de status praesens: een ovale duivenei-groote, diep geïnfiltreerde plek met sterke schilfering op de rechterwang.

Patiënte is van af 28 Juni 1902 tot op heden dagelijks onder behandeling; wegens de hevige reactie met suppuratie, slechts gemiddeld 10 minuten. In dien tijd is er nog lupus van het rechter oorleltje bijgekomen, terwijl de

behandelde plek niets verbeterde, doch haar wegens de reactie nog meer last bezorgde.

Conclusie. Ook hier geen verbetering, maar eer verergering.

X. Meisje, 17 jaar, kreeg Januari 1902 een paar kleine lupusknobbeltjes op den neus en werd door haar medicus met niet-caustische zalven behandeld.

Status praesens in Juni 1902. Vier kleine efflorescenties op de neuspunt.

Patiënte werd den 11den Juli 1902 voor het eerst belicht, daarna dagelijks gemiddeld 15 minuten. Gedurende de behandeling trad een uitbreiding op in den vorm van nieuwe knobbeltjes op den neusrug. De behandelde plekken vertoonden geen verbetering. Dus verergering gedurende de behandeling.

XI. Vrouw, 27 jaar. Bij deze patiënte begon de lupus op haar 2de jaar op de rechterwang en breidde zich sedert voortdurend uit; zij werd reeds op verschillende manieren behandeld nl. met tuberculine-injecties, PAQUELIN, PYROGALLZALF, kreosootpleister en ten slotte gedurende 10 maanden met RÖNTGEN-stralen.

In Februari 1902 was de status praesens: op rechterwang onder het oog is een ovale plek ter grootte van een kippenei, sterk schilferend, in het midden een klein litteken.

Patiënte is van Februari 1902 af juist een jaar lang behandeld met de lamp, 2-maal 's weeks, gedurende 20 minuten, voortdurend op dezelfde plek. Er trad geen verandering op, terwijl achter het rechteroor nog een nieuwe plek er bij kwam.

Conclusie. Geen verbetering, maar verergering.

Zooals uit deze gevallen blijkt zijn de therapeutische effecten die wij met de lichtbehandeling van lupus vulguris door middel van de lamp van LORTET en GENOUD kregen bedroevend.

Wij kunnen dus de belichting met die lamp bij lupus niet aanbevelen en hopen dat er spoedig een anderen en beteren weg gevonden wordt om de lupuslijders, die niet naar Kopenhagen kunnen gaan, te genezen.

Daar genazen reeds vóór 1900 van de 462 behandelde lupuspatiënten 311. Latere statistieken geven het aantal genezen gevallen niet meer op, maar slechts het aantal van hen, die als vermoedelijk genezen tijdelijk uit de behandeling ontslagen werden.

Tot 31 Dec. 1900 was dat aantal 456 van 640 behandelde gevallen.

Wat verklaart nu de tegenstelling tusschen de genezende werking van FINSSEN'S inrichting en de onwerkzaamheid van die van LORTET en GENOUD?

FINSSEN geeft hierop het antwoord: de diepe photogenetische werkingen zijn niet evenredig aan de macroscopisch zichtbare reacties, omdat de blauwe en violette stralen dieper doordringen dan de ultraviolette 1).

1) Zie *Bulletin de la Soc. de Derm. et de Syph.* 1902, pag. 538.

In het „Lys institut” te Kopenhagen nam hij met TANSSEN proeven die voor de verschillende toestellen het penetratie-vermogen bepaalden.

Daartoe bestraalden zij op elkaar gelegde konijnenooren en aan de van het licht afgekeerde zijde werd lichtgevoelig papier gehouden.

FINSSEN's toestel en dat van LORTET en GENOUD brengen door één konijnenoor in 1 seconde een gelijke reactie op het lichtgevoelig papier teweeg als BANG's lamp in 1 minuut.

Door 2 ooren doet het toestel van FINSSEN in 5—6 seconden op het papier een invloed gelden, waartoe de lamp van LORTET en GENOUD 20—25 seconden en die van BANG 5 minuten noodig heeft.

Door 3 ooren reageert het papier na 20—23 seconden op het licht uit het toestel van FINSSEN, na 4—5 minuten op dat uit de lamp van LORTET en GENOUD.

Vier ooren zijn voor het licht uit de lamp van LORTET en GENOUD haast ondoordringbaar, terwijl het licht door middel van FINSSEN's methode thans 2—2½ minuten noodig had om het lichtgevoelig papier te doen reageeren.

Na deze proeven en met onze resultaten schijnt het ons af te raden de lupuspatiënten verder met de genoemde lamp te behandelen.

Daarmede veroordeelen wij het toestel echter niet als middel ter behandeling van *zeer* aan de oppervlakte van de huid gelegen aandoeningen. Zoo kregen wij in één geval van zeer oppervlakkigen en kort bestaanden lupus erythematosus volkomen genezing — hoewel eerst na drie maanden —, in een ander geval van deze ziekte groote verbetering.

OVER MISKEND PSEUDO-HERMAPHRODITISMUS,

DOOR

C. W. J. WESTERMAN.

Het ligt voor de hand, dat het hermaphroditismus bij den zuigeling dikwerf niet wordt opgemerkt. De sexe wordt door een bezichtiging der uitwendige geslachtsdeelen bepaald, en wanneer er, zooals voorkomt, een rudimentaire penis is met peni-scrotale hypospadie, terwijl het gespleten scrotum de twee schaamlippen nabootst, dan is het begrijpelijk, dat het individu voor een vrouwelijk wezen wordt aangezien, terwijl het in werkelijkheid is, òf een man, òf een mannelijke pseudo-hermaphrodiet, naar gelang de buis van MULLER al dan niet is ontwikkeld.

NEUGEBAUER heeft de gevallen van pseudo-hermaphroditismus, die bekend zijn, in een verhandeling in de *Revue de Chirurgie et de*